

Actituds envers la implantació del vot electrònic

Informe de resultats

1. Introducció	pàg. 2
2. Les TIC a Catalunya.....	pàg.8
Anàlisi del context.....	pàg.9
Equipament de TIC a les llars.....	pàg.9
Perfil dels usuaris d'internet	pàg.11
Catalunya i Europa	pàg.14
3. Algunes dades quantitatives.....	pàg.15
Actitud davant la tecnologia	pàg.17
Els sistemes de vot electrònic	pàg.18
Avantatges i inconvenients del vot electrònic	pàg.21
4. Anàlisi qualitatiu.....	pàg.23
Actituds davant les noves tecnologies.....	pàg. 24
Actituds polítiques.....	pàg.31
Els actuals sistemes de vot (col·legis electorals i per correu postal).....	pàg.35
El vot electrònic.....	pàg.37
5. Conclusions i recomanacions.....	pàg.43

1. Introducció

Presentació

La **Fundació Jaume Bofill** ha engegat un projecte per avaluar les **possibilitats** reals **d'introduir el vot electrònic** com a nou sistema de participació electoral, mitjançant una anàlisi que tingui en compte tres vessants fonamentals com són la jurídica, la tècnica i la sociològica.

El present document és l'informe de resultats de la recerca des de la perspectiva sociològica, l'**objectiu** principal de la qual és **conèixer**, de primera mà, **les opinions i actituds dels ciutadans de Catalunya** envers la possibilitat d'implementar un sistema de vot electrònic. Per això s'ha volgut respondre, principalment, a dues preguntes: Quines són les fortaleces i oportunitats o les debilitats i amenaces del nou procediment percebudes per la ciutadana? I quina és la voluntat d'usarlo?

Per tal d'assolir aquests objectius, i tenint en compte el factor projectiu de la proposta, que no pot ser avaluada mitjançant una experiència prèvia, s'ha cregut oportú fer una **aproximació qualitativa**, mitjançant dinàmiques de grup. El debat que es genera en aquest tipus de trobades permet observar i interpretar les argumentacions usades pels participants, de tal manera que se n'abstrau els conceptes bàsics. Es pot obtenir el *perquè* i el *com* dels raonaments més enllà de les quantificacions en un moment donat.

Per altra banda, amb la voluntat d'incloure la màxima diversitat de públic objectiu possible, els participants en la recerca van ser triats forçant la inclusió d'un nombre relativament similar de persones per trams d'edat, actituds polítiques i actituds tecnològiques. Per a fer-ho es va administrar telefònicament un qüestionari filtre a unes mostres representatives en dos territoris prou diferenciats de Catalunya, de tal manera que **s'obtenia en el procés de selecció** unes **dades quantitatives** que podien afegir el seu valor relatiu a la investigació.

De totes maneres, la validesa d'aquestes xifres s'emmarca als àmbits geogràfics específics on es realitzà els respectius sondeigs i, en aquest sentit el present treball comença presentant un curt resum de dades de referència per al conjunt del país, extretes de fonts secundàries, com a marc de referència inicial.

Així doncs, l'**informe** s'estructura en **tres parts**, de la següent manera;

1) Marc de referència inicial. *Fonts secundàries;*

En primer lloc, i consultant **altres estudis ja realitzats**, es fa un recull de les dades més significatives sobre l'ús de les noves tecnologies i el grau d'implantació de les Tecnologies de la Informació i Comunicació (TIC) a Catalunya. Els aspectes analitzats inclouen tant l'ús que fan d'internet els catalans, com de quins equipaments disposen a les llars, quins són els seus perfils (sexe, edat, nivell d'estudis i ingressos familiars) i, finalment, en quina situació es troba Catalunya dins el marc europeu pel que fa al grau d'utilització d'internet.

2) Breu aproximació quantitativa. *Sondeigs d'opinió;*

Amb la finalitat de seleccionar els membres participants en els diferents grups de discussió, es realitzà un sondeig d'opinió sobre una mostra representativa de ciutadans de Barcelona ciutat i de la Plana de Lleida, fet que ha permès, també, obtenir una primera aproximació de l'estat d'opinió envers el vot electrònic.

Aquest segon bloc d'anàlisi inclou **986 entrevistes telefòniques** vàlides a catalans majors de 18 anys -490 a habitants de Barcelona ciutat i 496 a veïns de municipis de menys de 20.000 habitants de la Plana de Lleida-.

D'aquest *sondeig* s'extreuen els principals **perfils sociodemogràfics** vers el vot electrònic; actitud davant les noves tecnologies i davant el vot electrònic o altres modalitats, avantatges i inconvenients d'aquests nou model enfront el vot tradicional, etc. En definitiva, és dibuixen els diferents grups segons la seva aversió/predisposició a la implantació de noves formes de vot. Els resultats evidencien importants punts en comú entre el diferents col·lectius, ara bé però, també es detecten clares divergències en opinions, actituds i comportaments lligades, sobretot, a la variable grandària de municipi i àrea geogràfica.

3) Aproximació qualitativa; *Dinàmiques de grup*

Si les dues primeres parts són merament descriptives i no pretenen ser tampoc extensives, el darrer gran apartat inclou una anàlisi molt més qualitativa i precisa de les actituds i arguments que expressen els catalans davant el vot electrònic. A partir dels grups de discussió realitzats (2 a Barcelona ciutat i 2 a Lleida) és l'eix central de l'estudi i **aprofundeix en l'actitud davant la tecnologia i l'anàlisi de les diferents modalitats de vot. A través del debat**, i seguint un guió de punts, els participants han expressant obertament els seus arguments a favor o en contra del canvi de sistema de vot, així com les seves reticències, desconfiances o pors davant un sistema controlat *tècnicament*.

Un cop obtinguts els primers resultats del sondeig realitzat prèviament, s'establiren **quatre perfils** (molt propens a la tecnologia / poc o gens propens a la tecnologia / votant actiu / no votant) a partir dels quals es seleccionaren els participants a les dinàmiques.

Fitxa tècnica

Selecció participants (aproximació quantitativa)

Sondeig

➤ **Univers d'estudi**

- Població major de 18 anys de Barcelona ciutat i els municipis de la Plana de Lleida menors de 20.000 habitants.

➤ **Mostra**

- S'ha construït segons un disseny aleatori estratificat multi-etàpic.
- **986 entrevistes telefòniques vàlides**, assistides per ordinador (CATI) i administrada al domicili dels entrevistats, amb un qüestionari estructurat (490 a Barcelona ciutat i 496 a municipis de menys de 20.000 habitants de la Plana de Lleida).
- Marges d'error, per a resultats globals, de $\pm 4,1\%$, per a un nivell de confiança del 95,5% on $p=q=50$ i $k=2$.
- Afixació proporcional segons grandària municipi.

➤ **Tipus de mostreig i mètode de realització de l'entrevista**

- Creació de 2 submostres: 490 majors de 18 anys de Barcelona ciutat i 496 majors de 18 anys de municipis de menys de 20.000 habitants de la Plana de Lleida. En cada submostra s'han realitzat els següents passos:
 - Afixació proporcional del nombre d'entrevistes per trams de dimensió de municipi en el cas de Lleida i per districtes municipals a Barcelona.
 - La selecció dels municipis de cada trams s'ha realitzat de forma aleatòria, igual que els domicilis dels entrevistats.
 - Els individus entrevistats han estat seleccionats segons quotes de sexe i edat, en funció de la distribució real d'aquestes variables en la població de cadascuna de les zones geogràfiques.
 - El treball de camp s'ha realitzat amb entrevistadors formats prèviament.
 - S'han inspeccionat i verificat el 100% dels qüestionaris realitzats.
 - S'ha realitzat una supervisió telefònica del 20% del total de la mostra per enquestador.

➤ **Treball de camp:**

- Realitzat entre els dies 17 i 20 de novembre de 2003.

➤ Reunions de grup

- La tècnica que s'ha dut a terme és la **dinàmica de grup**. Aquesta es basa en discussions de grup que s'estructuren a partir de propostes obertes d'argumentació i debat, i permeten així la realització d'exercicis projectius de treball.

Reunions:	4 (2 a BCN Ciutat i 2 a Lleida)
Participants en cada grup:	± 8, en total 32
Dinàmiques de grup moderades:	seguint un guió semiestructurat, incloent diferents exercicis individuals i col·lectius

➤ Confecció dels grups

- Tots els participants han estat seleccionats a partir d'un **qüestionari filtre** que definís el seu perfil vers les noves tecnologies i el vot. Així els perfils seleccionats han estat;
 - molt propens a la tecnologia
 - poc o gens propens a la tecnologia
 - votant actiu
 - no votant
- Al mateix temps, s'ha procurat que en cada un dels grups hi hagués la màxima diversitat possible; tants homes com dones, edats diferents, participants amb diferents nivells d'estudis, diferents situacions laborals i professionals, etc ...

➤ Punts del guió

1. Actituds davant les noves tecnologies
2. Actituds polítiques
3. Valoració dels actuals sistemes de vot
4. El vot electrònic
 - 4.1 Missatges de text
 - 4.2 Votació telefònica
 - 4.3 Votació per internet
 - 4.4 Màquines electorals

➤ **Calendari de les reunions**

- Lleida, Hotel NH Pirineos
 - Dimecres 27 de novembre de 2003, 19:30 h. 10 participants
 - Dimecres 3 de desembre de 2003, 19:30 h. 6 participants
- Barcelona, Sala de reunions
 - Dijous 11 de desembre de 2003, 19:00 h. 8 participants
 - Divendres 12 de desembre de 2003, 17:00 . 8 participants

2. Les TIC a Catalunya

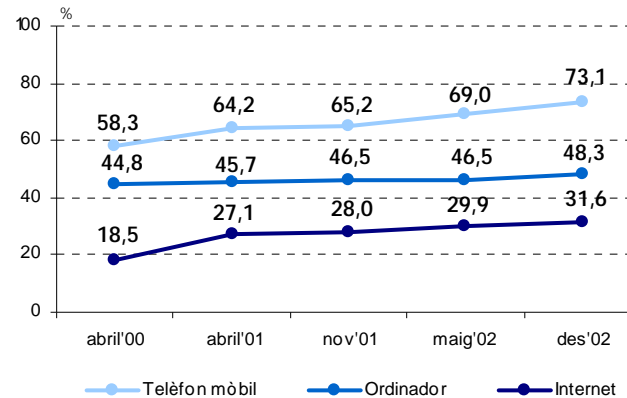
Anàlisi del context

En aquest primer capítol es vol analitzar breument el grau d'implantació de les Tecnologies de la Informació i Comunicació (TIC) a Catalunya centrant-se, especialment, en l'ús que fan d'Internet els catalans. La informació bàsica s'ha extret de les dades obtingudes, durant el desembre del 2002, a l'*Enquesta A Les Llars Sobre Equipament I L'ús De Les Tecnologies De La Informació I La Comunicació A Catalunya* realitzada per la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació (STSI) i l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) dins el marc de l'Observatori de la Societat de la Informació.

Equipament de TIC a les llars

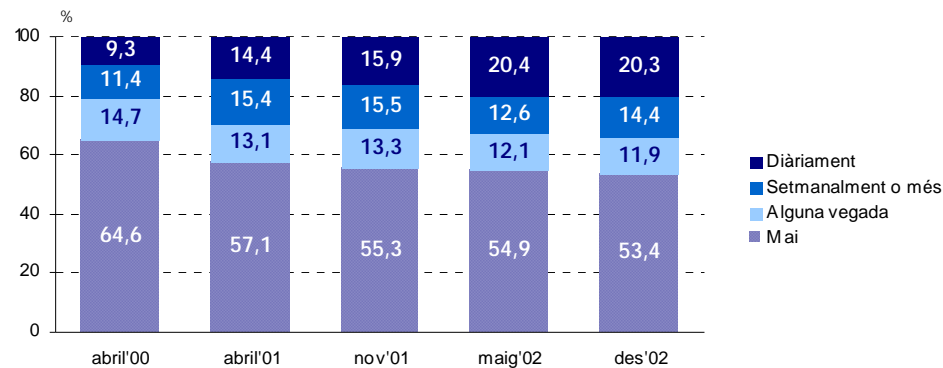
- És evident que **cada cop més les llars catalanes estan més ben equipades en TIC**, i és que, en poc més de dos anys i mig, hi ha hagut un increment molt important, sobretot en l'assortiment de telèfons mòbils i internet.
 - Els telèfons mòbils són, amb diferència, l'aparell que ha tingut una introducció més accelerada, essent present, fa poc més d'un any, en tres quartes parts de les llars catalanes (73,1%), aproximadament 15 punts percentuals (p.p.) la xifra obtinguda el segon trimestre de l'any 2000 (69%).
 - Per altra banda, gairebé **la meitat de les famílies catalanes (48,3%) disposava d'ordinador a casa** al desembre de 2002. Aquest índex que també creix ho fa, això no obstant, molt més moderadament i en el poc més de dos anys i mig observats, tot just augmenta 3,5 punts percentuals (p.p.).

Gràfic 1: Equipament TIC a la llar -evolució 2000-2002

- Finalment, tan sols **una tercera part dels catalans (31,6%) disposa d'Internet** a casa seva, xifra que evidencia que encara s'està lluny de la universalització d'aquest sistema de comunicació. De totes maneres, és evident que s'ha millorat significativament, ja que en l'abril de 2000 només el 18,5% de les llars hi tenia accés.
- Així mateix, fins al moment analitzat, prop de **la meitat de la població (46,6%) afirma haver navegat alguna vegada per la xarxa**, un percentatge 11,2 p.p. per sobre el recollit 32 mesos abans.
- A més **la intensitat** amb la què els usuaris es connecten a la xarxa **ha crescut considerablement**. En poc més de dos anys s'ha més que doblat el nombre de persones que hi accedeixen diàriament ; així, al 2000, només 1 de cada 10 persones es connectava diàriament (9,3%), la meitat dels que ho fan al desembre del 2002 (2 de cada 10; 20,3%).

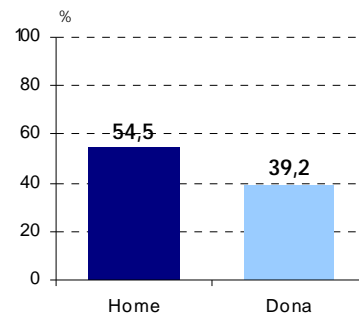
Gràfic 2: Freqüència d'ús d'Internet -evolució 2000-2002-

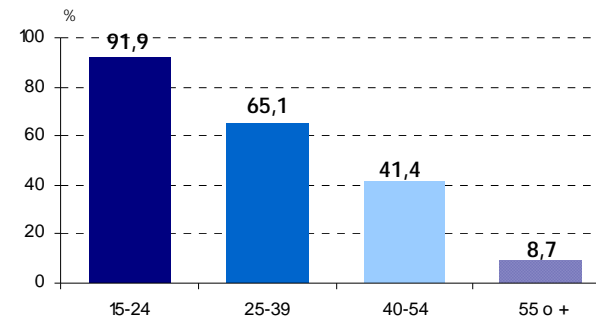
Perfil dels usuaris d'Internet

- Hi ha una **diferència de gènere important** en els hàbits d'utilització d'Internet; els homes són força més propensos a navegar per la xarxa que les dones.
 - I és que més de la meitat dels primers (54,5%) diuen connectar-s'hi encara que sigui molt esporàdicament mentre que entre les dones aquest percentatge es redueix fins al 39,2%.

Gràfic 3: Utilització d'Internet per sexe

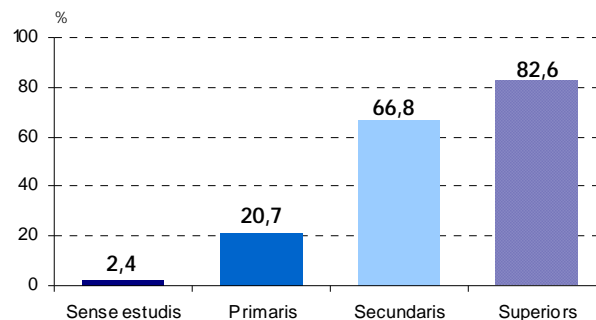
Gràfic 4: Utilització d'Internet per edats

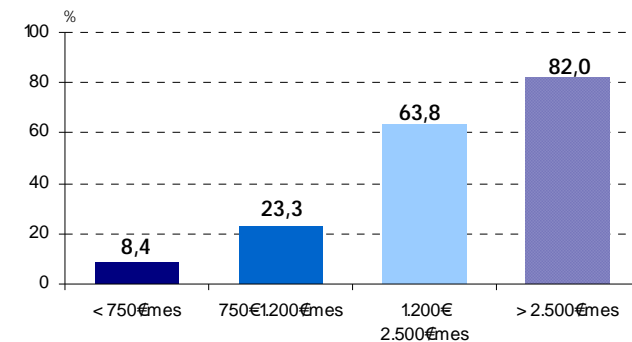
- D'altra banda, també és **evident** la **correlació** que s'estableix entre l'ús **d'Internet i l'edat**. Els joves en són els principals usuaris i a mesura que avança l'edat es denota una menor afinitat envers la xarxa.
 - Així, la pràctica totalitat dels joves d'entre 15 i 24 anys són internautes (91,9%). Del grup d'entre 25 i 39 anys, tot i ser majoria els qui es declaren usuaris (65,1%), s'hi detecta una major desafecció.
 - Entre els individus de 40 a 54 anys aquells que utilitzen amb més o menys freqüència Internet no arriben a la meitat (41,4%).
 - Finalment, entre les persones majors de 55 anys, representen una vertadera minoria les que es connecten a la xarxa; només ho fan el 8,7%.

- Igualment, com **més** elevat és el **nivell d'estudis** cursat, **més** alt és el grau d'utilització d'**Internet**. Així, mentre que entre les persones que no tenen estudis pràcticament ningú l'utilitza (2,4%); entre els que han estudiat Primària el percentatge puja fins al 20,7%. Tanmateix la xifra es dispara entre els qui compten amb estudis secundaris ja que 2 de cada 3 (66,8%) s'hi connecta, això no obstant però, l'ús més estès es comptabilitza entre aquells que han realitzat estudis universitaris; la pràctica totalitat l'utilitza d'alguna manera o altra (82,6%).

Gràfic 5: Utilització d'Internet segons estudis

Gràfic 6: Utilització d'Internet segons ingressos mensuals familiars nets

- El nivell d'ingressos és una variable que també sembla estar directament relacionada amb la utilització d'Internet: la gent amb uns **ingressos** familiars majors és la que **més navega** per la xarxa.
 - I és que s'estableix un tall important entre aquells que cobren més de 1.200€/mes i els que en cobren menys.
 - Només són internautes el 23,3% d'individus que compten amb uns ingressos familiars d'entre 750€ i 1.200€ nets al mes i, únicament, el 8,4% si allò que reben és menys de 750€ nets al mes.
 - Tanmateix, la gran majoria dels que viuen en llars amb ingressos nets superiors als 1.200€ nets al mes utilitzen Internet; ho fan el 63,8% de les llars que ingressen entre 1.200€ i 2.500€/mes i el 82% de les que guanyen més de 2.500 €/mes.

- Així doncs, es pot comprovar que **existeixen variables sociodemogràfiques que influeixen** considerablement a l'hora de dibuixar **el perfil d'usuari d'Internet** i de marcar les diferències respecte els que no ho són.
 - **El perfil de les persones més propenses a navegar per la xarxa seria el d'aquelles que tenen fins a 40 anys, que han cursat com, a mínim, estudis secundaris i compten amb un nivell d'ingressos a la llar superior als 1.200€ nets al mes. A més, solen ser més homes que dones.**
 - En un altre sentit, la gent que, d'alguna manera, **queda exclosa** de la utilització de les noves tecnologies respon a unes característiques diametralment oposades. Sembla doncs que, Internet no aconsegueix penetrar entre les persones majors de 40 anys -essent gairebé nul·la entre els **majors de 55-**, entre aquells que tenen un **nivell d'estudis** baix o **molt baix** i sovint entre els individus amb **rendes més baixes**.
- Això no obstant, però, cal ser optimistes de cara a les perspectives de futur. És evident, que per a la gent jove aquest és un sistema de comunicació essencial i una eina de treball fonamental i, és d'esperar doncs que, continuï augmentant el coneixement i ús de les TIC en general i d'Internet, en particular.
 - Ara bé, això serà possible sempre i quan es resolguin els dèficits que hi ha en aquells sectors de població amb un nivell d'estudis i un nivell d'ingressos més baixos. És a dir, si no es prenen mesures encaminades a garantir la formació i accés a les noves tecnologies, es corre el perill d'aprofundir la clivella tecnològica i amb ella perpetuar i augmentar les desigualtats socials.

Catalunya i Europa

- Catalunya es troba per sota la mitjana de la Unió Europea (UE) i força lluny dels països del nord d'Europa pel que fa al nombre d'usuaris d'Internet. I és que mentre l'índex català és del 45,1%, la mitjana europea és del 51%.
 - Amb mitjanes inferiors a la catalana només hi ha quatre estats; Portugal (42%), Espanya (42%), Itàlia (40%) i Grècia (18%).
 - Altrament, els països capdavanters en aquest tema són Dinamarca i Suècia on gairebé 3 de cada 4 ciutadans afirma haver-se connectat alguna vegada a Internet.

Taula 1: Individus que utilitzen Internet a Europa

	% ús d' Internet	
	esporàdicament	diàriament
Dinamarca	73,0	59,0
Suècia	70,0	53,0
Holanda	68,0	53,0
Finlàndia	67,0	50,0
Luxemburg	62,0	43,0
Gran Bretanya	61,0	47,0
Austria	61,0	44,0
Alemanya	56,0	39,0
Mitjana UE	51,0	42,0
Bèlgica	49,0	40,0
França	49,0	38,0
Catalunya	45,1	45,3
Portugal	42,0	43,0
Espanya	42,0	42,0
Itàlia	40,0	36,0
Grècia	18,0	19,0

- Ara bé, segons les dades recollides, la freqüència d'ús a Catalunya és, fins i tot, superior a la mitjana europea; ja que més del 45,3% dels catalans que es connecta ho fa diàriament –més de 3 p.p. per sobre la mitjana europea-. Això no obstant, l'índex registrat està, encara, força lluny dels països nòrdics que arriben als percentatges de gairebé el 60%.
 - Es constata doncs, que al nostre país hi ha diferències importants entre uns estrats que no coneixen ni utilitzen gairebé Internet i uns altres que en fan un ús intensiu.

3. Algunes dades quantitatives

Algunes dades quantitatives

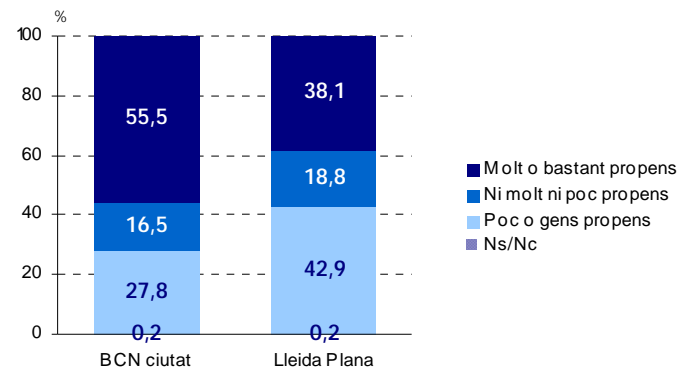
Per poder seleccionar la gent amb un perfil idoni per participar en les reunions de grup de l'anàlisi qualitativa, es va dissenyar un qüestionari filtre en el qual es preguntava sobre l'actitud de la gent davant la tecnologia i el vot electrònic. Aquest qüestionari es va administrar telefònicament a 986 persones repartides entre habitants majors de 18 anys de Barcelona ciutat i veïns de poblacions de la Plana de Lleida de menys de 20.000 habitants, d'entre els quals es van seleccionar els membres que varen participar a les dinàmiques de grup, tot contemplant les variables estructurals que, a *priori* i tal, com s'ha confirmat en el primer capítol, segmenten la població segons la propensió a la tecnologia.

Així doncs, aquest capítol és fruit de la informació extreta de les gairebé 1.000 enquestes. La mostra utilitzada era suficientment gran com per extreure les dades quantitatives que se'n derivaven i fer una primera aproximació de l'actitud que denoten els entrevistats envers les TIC, així com, estudiar també, el grau d'acceptació o rebuig que genera la possibilitat de votar electrònicament, en les seves diverses variants.

Actitud davant la tecnologia

- Les persones residents a Barcelona ciutat semblen tenir una actitud més positiva envers la tecnologia que els habitants de La Plana de Lleida.
 - I és que, mentre que més de la meitat dels barcelonins (55,5%) es confessa molt o bastant propens a la tecnologia, entre els lleidatans, aquest percentatge, es redueix fins al 38,1%.

Gràfic 7: Grau de propensió a la tecnologia

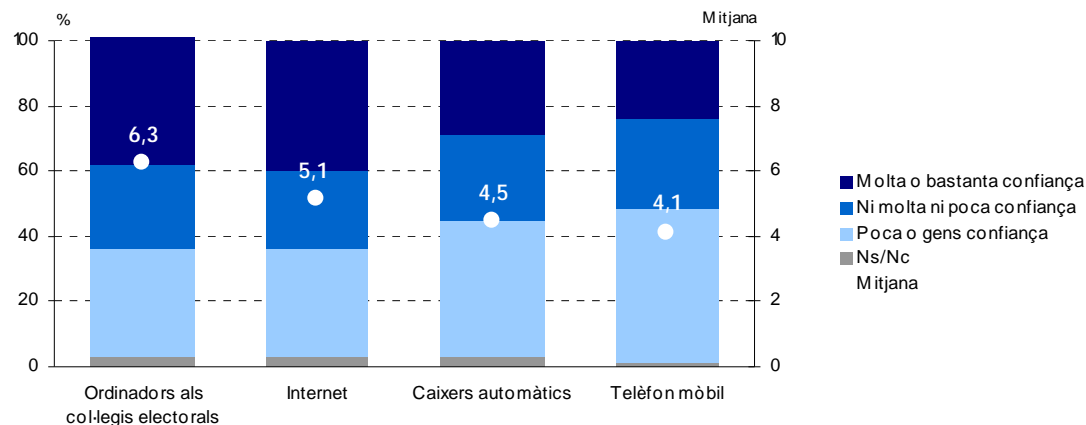

- En la mateixa línia apunten les xifres recollides d'aquells que es reconeixen menys propensos a les TIC; així a Barcelona ciutat només el 27,8% hi mostra un cert rebuig però, en el cas de la Plana de Lleida aquest index s'incrementa fins el 42,9%.
 - Així doncs, tot i que podria semblar que fos als municipis més petits on aquest nou sistema podria ser més útil, és a Barcelona ciutat on, *a priori*, sembla seria més ben acollit.
 - Altrament, a prop d'una sisena part dels habitants d'un i altre territori confessen tenir una postura intermitja en aquest tema.

Els sistemes de vot electrònic

- A continuació s'analitzen els diferents sistemes de vot electrònic per tal de mesurar el grau d'acceptació de cadascun. Aquests són; votar a través d'ordinadors situats als col·legis electorals, votar a través d'Internet, votar mitjançant caixers automàtics i votar utilitzant el telèfon mòbil.
 - És evident que **no tots els sistemes mereixen la mateixa confiança** als ciutadans.
 - Així doncs, el **sistema més ben valorat** és el de **votar a través d'ordinadors situats als col·legis electorals**. La gent, tant de Barcelona ciutat com de la Plana de Lleida, li atorga una nota mitjana de 6,3, en una escala de 0-10, on 0 significa que no li mereix cap confiança i 10 que hi té una confiança total.
 - ✓ Més de la meitat de la població analitzada (55,4%), manifesta sentir seguretat envers el bon funcionament d'aquest sistema, el 26,3% es mostra més neutre, mentre que una tercera part (32,6%) mostra clarament el seu rebuig.

Gràfic 8: Confiança que li mereix votar a través de les noves tecnologies

- Per altra banda, la possibilitat de **votar a través d'Internet provoca actituds i opinions força prudents**, tot i que no es rebutja. Els lleidatans i els barcelonins la valoren amb una nota mitjana de 5,1.
 - ✓ El 39,5% l'accepta amb il·lusió, el 24,5% ho fa amb recança mentre que el 32,6% la descarta rotundament.
 - Finalment, els **altres** dos **sistemes** analitzats **són refusats** per bona part de la població; així la possibilitat de votar a través dels caixers automàtics rep una puntuació de 4,5, i l'opció de fer-ho mitjançant el telèfon mòbil també és suspesa amb un 4,1.
 - ✓ En ambdós casos, representen gairebé el 50% dels entrevistats els qui declaren no estar gens convençuts de la fiabilitat d'ambdós sistemes. Només una quarta part els valora positivament, aproximadament la mateixa proporció que es confessa indiferent.
 - És evident que, en aquest cas, la variable territorial no és determinant a l'hora de mesurar el grau de confiança en un o altre sistema de vot electrònic, doncs no es perceben diferències importants; les valoracions d'un i altre col·lectiu són força similars en tots els casos.
- Quan es demana als entrevistats quin dels sistemes suggerits preferirien utilitzar per substituir al sistema de vot tradicional, la disparitat d'opinions torna a fer-se present. Així el 30,3% aposta per la incorporació d'ordinadors als col·legis electorals, el 27,3% preferiria votar a través d'Internet, el 10% voldria fer-ho mitjançant el telèfon mòbil i el 5,3% utilitzant els caixers automàtics.
- És evident doncs que, cap de les alternatives plantejades genera prou entusiasme entre els consultats; tot i que hi ha dues opcions (ordinadors als col·legis electorals i Internet) que reben un suport major, encara que minoritari (30,3% i 27,3% respectivament).
 - A més, destaca de manera important, el fet que quasi el 23% dels entrevistats manifesti de manera espontània (no suggerida en el qüestionari filtre), el seu desig per mantenir el sistema de vot tradicional, és a dir, prefereixen seguir utilitzant la butlleta i la urna electoral clàssica.

Taula 2: A través de quin dels següents sistemes de vot li agradaria més en el futur?

		TOTAL
S	Ordinadors als col·legis electorals	30,3
S	Internet	27,3
S	Telèfon mòbil	10,0
S	Caixers automàtics	5,3
E	Seguir votant amb paper com ara	22,9
E	Ns/Nc	4,2
Base		986

S: Resposta suggerida
E: Resposta espontània

- Com a punt t i final d'aquest apartat, cal fer algunes matisacions dels resultats obtinguts. *A priori*, i llegint les xifres recollides en la Taula 2, podria semblar que només el 22,9% dels enquestats és reaci a la incorporació de les noves tecnologies en el procés de vot, i la resta, el 77,1% n'és favorable. Això però, no és cert! Tal i com es veurà en l'anàlisi qualitativa, són molts els que, tot i que decantar-se per una o altra opció en un futur llunyà, ara per ara, segueixen preferint el sistema tradicional de vot davant la incertesa i desconfiança que generen altres mètodes.
 - De fet, i atenent-nos als resultats qualitatius, només entre el 10% i el 15% de la població estaria disposada a canviar el seu sistema de vot, prop del 60% ho acceptaria sempre que fos una mesura complementaria al sistema actual i, aproximadament un 15% aproximadament es negaria rotundament a emprar les noves tecnologies per aquesta finalitat.

Avantatges i inconvenients del vot electrònic

- Així mateix, quan s'aprofundeix una mica més en el tema i es demana als ciutadans sobre els avantatges i inconvenients de votar electrònicament, no es denoten gaires diferències entre l'opinió dels residents a Barcelona ciutat i els residents a la Plana de Lleida. En alguns casos però, els poden separar alguns punts percentuals, però mai són suficientment significatius com per evidenciar punts de vista diferents o contraposats.
 - De les afirmacions analitzades es poden distingir dos blocs: les que destaquen les millores que podria suposar el vot electrònic en comparació al vot tradicional (aspectes positius), i les que emfatitzen l'empitjorament que podria suposar (aspectes negatius).

Taula 3: Digui si està d'acord o en desacord amb les següents afirmacions sobre el fet de poder votar electrònicament..

		Acord	Ni acord ni desacord	Desacord	Ns/Nc
ASPECTES POSITIUS	A les persones amb problemes de mobilitat els serà més fàcil votar	92,5	3,4	4,2	0,0
	Facilitarà el vot a aquelles persones que siguin fora	92,4	4,2	3,5	0,0
	Votar serà molt més ràpid	91,4	4,6	3,9	0,2
	Votar serà molt més fàcil	80,0	8,1	12,1	0,0
	Donat que els recomptes es faran electrònicament, els resultats seran més fiables	52,4	19,2	28,2	0,2
ASPECTES NEGATIUS	Moltes dificultats per a la gent gran o per a la gent no habituada a Internet	78,8	3,8	17,4	0,1
	Els resultats seran més fàcils de manipular (hackers, pirates informàtics, virus, ...)	70,8	16,7	12,4	0,1
	Es perdrà privacitat	43,5	14,5	41,7	0,3
	Es col·lapsarà la xarxa. Hi haurà errades en el sistema	41,6	23,6	34,5	0,3

Base: 986

- Aspectes positius:
 - La gran majoria de barcelonins i d'habitants de la Plana de Lleida (91,6% i 93,3% respectivament), creu que la implantació dels sistemes de vot electrònic pot facilitar l'accés al vot a les persones amb difícil mobilitat (gent gran, minusvàlids motrius...), així com a aquelles persones que, per la raó que sigui, no puguin ser presents el dia de la convocatòria (92,7% dels barcelonins i 92,1% dels lleidatans). Respon bé, doncs, com a mètode complementari, tal com avui ho fa el vot per correu postal.

- En segon terme, davant l'afirmació "*Votar serà més ràpid*", també la gran majoria dels habitants de les dues àrees geogràfiques hi està d'acord. És evident que pràcticament ningú no posa en dubte aquest avantatge.
 - Menys unanimitat, però igualment majoritària és l'opinió sobre la "facilitat" per votar amb els nous sistemes. Això no obstant, atenent a les dinàmiques de grup posterior, cal interpretar aquest concepte de "facilitat" només com "immediatesa" o "comoditat" en l'estalvi de temps i no com a major "simplicitat".
 - Així mateix el concepte de "fiabilitat" també sembla tenir diferents interpretacions. Per una banda hi ha qui ho entén com a "precisió" matemàtica en l'estricta recompte, la qual cosa no generarà masses dubtes, hi ha qui ho associa a "seguretat" en la no manipulació interessada dels resultats. Aquest darrer element, que es percep com una amenaça, converteix una avantatge potencial en un fre real.
- Aspectes negatius:
- Gairebé el 80% de la població enquestada creu que els sistemes de vot electrònic seran de gran dificultat per la gent gran o per a tots aquells que no estiguin familiaritzats amb Internet o les TIC. Ara bé, tot i les reticències inicials, una part important d'individus creu que aquest és un problema passatger i que, amb el pas dels anys, cada cop serà menys important.
 - En canvi, quan es tracta la seguretat i inviolabilitat del sistema la desconfiança augmenta notablement; són molts aquells que veuen més factible la manipulació i alteració dels resultats per part d'experts informàtics (70.8%). Si bé l'anàlisi qualitativa permetrà detectar que, més que no pas la por als "hackers" o "virus" pròpiament dits, la desconfiança es centra en el propi sistema polític (grups d'interessos en la pugna pel poder).
 - També hi ha forces dubtes sobre les garanties de privacitat de l'elector i hi ha tanta gent o més que creu que es perdrà confidencialitat (43,5%) que la que creu que no (41,7%). Aquest punt serà també prou important en els debats posteriors.
 - En canvi, malgrat que el 41,6% dels enquestats afirma al ser preguntat que el sistema pot arribar col·lapsar-se, aquest problema no sembla ser espontàniament tan destacat com els anteriors i no apareixerà en cap moment en les dinàmiques de grup. Hi pot haver un cert escepticisme sobre la "perfecció" en la posada en funcionament d'un sistema automatitzat d'aquestes dimensions, però, en darrer terme, sembla que hi ha la confiança suficient per creure que se sabran resoldre les errades.

4. Anàlisi qualitatiu

Actituds davant les noves tecnologies

1. La tecnologia = "internet"

- Cal començar remarcant que davant el concepte de **tecnologia**, i de forma totalment espontània, els participants tendeixen a pensar de forma gairebé exclusiva en **internet** o en informàtica a molt estirar. Aquesta associació encara és més instantània si s'introdueix el concepte *tecnologies de la informació i comunicació (TIC)*. Altres instruments com el telèfon, fix o mòbil, o els caixers automàtics, entre d'altres, no són tan immediatament relacionats amb aquest concepte i caldrà suggerir-los.
 - Possiblement hi ha, per una banda, un element de major o menor quotidianitat i, per l'altra, la imatge genèrica de tecnologia a nivell individual, igual a persona davant teclat i pantalla de pc. En aquest sentit, i al llarg de tot el debat, es confonen aquests dos termes i tot i que sovint es demana l'opinió sobre el món tecnològic en general, els participants responen pensant, gairebé sempre, en Internet en particular.

- Les **primeres avaluacions genèriques** sobre "la tecnologia" són força **positives**. Pràcticament ningú s'oposa a la seva implantació, encara que sigui per pragmatisme i, en ocasions, es percebi com a excessivament accelerada. Justament la majoria dels inconvenients que s'expressen *a priori* provenen de les dificultats d'adaptació personal a un entorn tan canviant i a la impossibilitat d'aprendre al mateix ritme que es desenvolupen els avenços tècnics.
 - Més endavant es distingiran millor els grans perfils humans segons la seva **propensió a la tecnologia**, però és evident que, des d'un principi, la proximitat o llunyania emocional envers la tecnologia **depèn**, en primer terme, de les **capacitats cognitives** per desenvolupar-s'hi satisfactòriament.

2. Avantatges i inconvenients

- Gairebé ningú dubte de les principals **avantatges** que aporten les TIC (informàtica/internet), subratllant sobretot la seva utilitat, entesa com a augment de **capacitat, eficàcia, rapidesa i immediatesa**, per a la **cerca d'informació** i l'**establiment de comunicació**.
 - A l'hora de primar un o altre aspecte destaca que hi ha un clar factor edat: els més grans assenyalen el factor informatiu, mentre els més joves en subratllen la vessant més comunicativa. En poden ser possibles explicacions la *habituació* d'internet com a font informativa dels joves que, a més a més, en tenen un domini superior i esdevenen capaços no només de consumir sinó també de produir informació, al mateix temps que poden tenir un major interès per reforçar relacions interpersonals de forma immediata, amb menor restriccions de temps i espai.

Taula 4 :Avantatges i inconvenients de la *tecnologia*

Avantatges	Inconvenients
Utilitat / immediatesa	Poca fiabilitat
Estalvi temps	Poca esperança de vida
Informació	Complexitat / dificultat ús
Comunicació	Poc humà / Impersonal
	Poca seguretat

- Com a **inconvenients** de les noves tecnologies, la majoria coincideix en destacar la **poca fiabilitat**, la **curta esperança de vida dels aparells**, la cada cop més **gran complexitat** i en conseqüència dificultat d'ús i també es menciona sovint la seva fredor, impersonalitat o **poca humanitat** en una relació creixent de dependència respecte a les màquines, que a voltes aïllen més que no pas connecten.

"Els ordinadors i els telèfons mòbils són màquines, i com a tals s'espatllen molt sovint: manca de cobertura o de bateria en el mòbil, ordinador penjat en un moment clau..."
"qualsevol aparell tecnològic queda obsolet en un parell o tres d'anys, i qualsevol innovació que es faci no surt al mercat fins que no s'ha esgotat el model anterior"
"Tot i que internet pot ser un mitjà útil per a persones tímides, també pot arribar a fer perdre la comunicació personal"

- De forma ja força més esporàdica algun dels participants creu que un inconvenient afegit és el perill que pot representar internet per als més joves si s'utilitza sense límits, sobretot sense prou responsabilitat per part dels adults que han de vetllar per l'educació dels menors. En aquest sentit, s'està fent referència al control de continguts, comportaments obsessius i por als "*desconeguts*" personalment.

3. Altres instruments tecnològics

- Per altra banda, si bé espontàniament no se n'ha fet referència, quan es pregunta l'opinió que mereix el **telèfon mòbil** l'actitud generalitzada és molt positiva. Només una infima minoria dels participants no disposa de telèfon mòbil, mentre l'absoluta majoria en té i pràcticament tothom el considera *imprescindible*. És fàcil d'utilitzar per fer trucades de veu i sobretot agrada la seva immediatesa, de tal manera que es converteix en un lligam directe i permanent amb la gent més propera sentimentalment, aportant una important dosis de seguretat emocional.
 - L'extrem arriba quan es justifica la seva dependència argumentant molt sovint que *"és molt útil en situacions d'emergència"* (*"si et perds", "si et quedes tirat amb el cotxe", "tinc uns pares molt grans que els pot passar qualsevol cosa en qualsevol moment", "tinc uns fills joves que els pot passar qualsevol cosa en qualsevol moment",* etc.), encara que, evidentment, aquestes situacions no han estat ni habituals ni tampoc extraordinàries, l'ús del mòbil ha esdevingut totalment quotidià.
 - Altrament, és clar que la gent de més edat només utilitza els serveis de veu, mentre els joves poden utilitzar tan o més els serveis de text. L'economia, primer, i les capacitats, després, en són, sense dubte, les principals causes.
- Quan se suggereix l'ús de **caixers automàtics, targetes de crèdit o targetes de dèbit** també la majoria manifesta utilitzar-ne de manera relativament habitual i sense cap problema malgrat que, en aquest cas, la freqüència és menor entre els més joves a conseqüència, simplement, dels seus menors recursos econòmics i/o d'estalvi, i és també pràcticament inexistent entre els més grans, sobretot dones (mestresses de casa), que demanen en qualsevol transacció: u, relació personal; i, dos, suport material (monedes i bitllets).
 - Així mateix es va demanar per l'ús de serveis comercials telemàtics com és el **ServiCaixa** o el **Telentrada**, entre d'altres, essent aquests un següent esglaó força menys utilitzat, però gens menyspreat. Simplement, la seva manca d'ús és conseqüència, sobretot, d'un menor consum d'oci associat a aquests sistemes (cinema, teatre, música, etc.)

4. Transaccions comercials a través d'internet

- Després de recollir les primeres impressions sobre els diferents instruments suggerits es va demanar per l'ús d'Internet en transaccions comercials, ja que aquest podia ser, almenys a priori, una frontera important a l'hora de determinar qui podria ser un usuari relativament immediat d'un sistema de vot electrònic. En aquest sentit, sobresurt el fet que són pocs els qui, inclús sent navegants freqüents, han fet compres a través de l'ordinador de casa o de la feina.
 - La majoria són **escèptics o contraris** als sistemes comercials a distància i no han realitzat ni consideren recomanable fer compres per catàleg, telèfon o internet. No cal dir que més gran és encara la desconfiança generalitzada amb la banca electrònica. Tot i veure els avantatges d'aquests sistemes, sobretot en estalvi de diners i temps (ofertes, comparatives-competència, no necessitat de desplaçaments o de fer cues, etc.) no es perceben les garanties mínimes de seguretat i hi ha una clara manca de confiança, sobretot, en la confidencialitat d'informació sensible.
 - Són molts els qui mai donarien el seu número de compte personal o NIF per internet o, simplement, per telèfon, malgrat que quan es demana per pràctiques professionals habituals (emissió de factures, rebuts, transferències, etc.) alguns admeten que, si es realitza de forma prou directa amb persones conegudes i amb els diners d'algú altre, es veuen més capaços.

"Com a molt el NIF de la feina a clients o proveïdors, però el personal no!".

- La desconfiança és major entre els no-usuaris o entre els usuaris més avançats, mentre que els més circumstancials, professionals de mitjana edat, que estan més habituats a d'altres sistemes "intermitjos" (sistema bancari automatitzat i amb alta diversitat de serveis financers, fax, ús intensiu de telèfon,...) semblen ser força més optimistes respecte el sistema i subratllen que gran part del funcionament de les economies actuals ja es basa, des de fa temps, en una necessària i prèvia confiança mútua.
 - Evidentment, no són ingenus i davant explicacions de majors coneixedors d'internet poden reconèixer defectes importants, però alguns ja ho han provat i no han tingut experiències negatives.
 - Forces joves sembla que malgrat tenir reticències en fer efectives transaccions electròniques mitjançant internet (no tenen la mateixa por respecte targetes de crèdit o dèbit) sí que utilitzen intensivament la xarxa com a gran aparador de preus.

5. Grans perfils en relació a la tecnologia

➤ Enfront l'interès i en la utilització de noves tecnologies, sorgeixen **quatre perfils** ben **diferenciats**:

- El primer està format pels joves, que ja han crescut amb les TIC i són una part important de les seves vides quotidianes, als quals es pot anomenar **usuaris naturals**. La utilització d'internet, per als *usuaris naturals* és, per una banda, una necessitat imprescindible (*"Ja la matrícula a la Universitat es fa per internet"*) i, per altra, un element *naturalitzat*, quotidià, el qual gairebé no es tria sinó és per la intensitat d'ús. És un element més de l'entorn i saben que en el futur encara tindrà major presència.
 - Utilitzen les TIC d'una manera natural, sense esforç i són emprades tant o més com a mitjà de comunicació que com a font d'informació. Alguns ja realitzen forces gestions a través d'internet i alguns pocs inclús compren, sobretot oci, encara que la majoria no en són massa devots de fer-la servir com aparador comercial, ja que desconfien bastant de la seguretat del sistema i la confidencialitat de la informació.
 - Són els joves, sobretot els menors de 25 anys, els que han crescut amb les TIC ja força esteses en el sistema educatiu i/o en l'entorn quotidià. Això no obstant, és evident que hi ha una clara diferència entre els qui continuen formant-se o han cursat recentment estudis universitaris i aquells altres joves que van deixar l'escola fa tot just uns pocs anys, especialment si no era de grau superior. El nivell formatiu, també entre els joves, pot provocar una important clivella tecnològica.
- En segon lloc, hi hauria els **conversos**, majoritàriament persones de mitjana edat (30-50 anys), interessades de forma pragmàtica en la tecnologia a nivell de simple usuari casual i sense el domini dels primers. Els *usuaris conversos* es manifesten molt interessats en l'ús d'Internet: l'utilitzen bàsicament a la feina per a buscar informació i hi veuen molts avantatges, malgrat que reconeixen ser *"bastant ignorants en el tema"*.
 - Per als integrants d'aquest grup hi ha una certa *"màgia"* en una tecnologia que saben que només usen superficialment, però a la qual hi veuen moltes virtuts, especialment per la facilitat, immediatesa i *"abastabilitat"*. Han descobert Internet i s'han convertit en convençuts usuaris.
 - Han sentit a parlar dels problemes de seguretat i d'altres dificultats, per la qual cosa encara no hi tenen confiança plena, però creuen que són elements circumstancials per la novetat i, sovint, tenen una major confiança en el sistema en general (social, polític i, evidentment, també tecnològic). Són els qui més compres, moviments bancaris o altres gestions econòmiques efectuen a través d'Internet (com a paradigma d'ús d'Internet per a operacions *"delicades"*).

- Ara bé, és dins d'aquest grup on hi ha major disparitat de tipus d'usuaris atenent a les seves capacitats, freqüència i motius d'ús, elements que, en darrer terme, determinaran una menor o major propensió a les TIC. No tenen les mateixes actituds els professionals d'entre 30 i 40 anys que han incorporat plenament les TIC "a l'oficina" que els treballadors d'entre 40 i 60 anys que les utilitzen tan circumstancialment com poden a la feina i que, en canvi, l'han descobert a través dels seus fills i en la seva vessant més lúdica.
- ✓ Aquest darrer sub-grup seria de transició amb la tipologia següent, ja que si bé ha utilitzat alguna vegada Internet, li veu moltes avantatges i hi aposta pel futur. És un poc més escèptic sobre les seves capacitats personals i les avantatges que li pot aportar individualment. Es reconeix força desconedor i subratlla els suposats perills que difonen els mitjans de comunicació sobre l'abús i mal ús d'internet per part dels més joves (són espais comuns especialment en referència al "control patern").
- Un tercer grup seria el dels **atecnològics**, format per la gent de més edat, que demostra un interès escàs o nul en les noves tecnologies, sobre les quals no té capacitats. El grup *atecnològic* no manifesta tenir cap interès per internet, més aviat hi desconfia encara que sigui per desconeixement, i se sent lluny de les TIC en general, de les quals s'autoexclou, doncs no l'atreuen en absolut. Ara bé, sabent que l'ha agafat tard i que ja no va amb ell, no les troba perniciososes si les utilitzen els demés. El més habitual és l'afirmació: "Això és cosa de joves, no està fet per a mi".
 - Internet és un altre món, del qual n'han sentit a parlar i veuen molta gent entusiasmada. Les referències són força positives i inclús se'n poden alegrar dels avenços anunciats, però ells no saben ni creuen tenir temps per aprendre a fer servir cap utensili informàtic. Els més "joves" i "moderns" amb prou feines usen esporàdicament el telèfon mòbil per a fer trucades de veu, però això no obstant, no han utilitzat mai els serveis de text, els ordinadors, els caixers automàtics o les targetes de crèdit o dèbit, entre d'altres exemples.
 - Cal esmentar que, dins aquesta tipologia, apareix un subgrup específic, que es podria anomenar d'*antitecnològics*, que es defineix per manifestar-se obertament en contra dels actuals avenços tecnològics. Evidentment, no utilitza Internet, malgrat que algun individu ho ha hagut de fer a desgrat per temes de feina; i si bé és capaç de reconèixer la utilitat que pot tenir per als joves creu, sobretot, que Internet és impersonal, que fa perdre el contacte humà i que és, més aviat, una pèrdua de temps.
- Finalment, també caldria parlar dels **experts** que, o bé per qüestions laborals o bé per vocació, són uns grans coneixedors del món tecnològic en general i d'internet en particular. Aquest quart grup és una petita minoria que manifesta un gran interès pel món tecnològic, utilitza internet amb assiduitat i en coneix perfectament el funcionament. Paradoxalment, és el grup més reticent a la seva utilització com a sistema electoral.

- Justament per ser experts en el tema afirmen conèixer els possibles errors, mancances i defectes de qualsevol sistema basat en un suport digital, especialment si aquest és telemàtic. Per exemple, estan convençuts de la facilitat de rastrejar i trobar l'origen de trucades o missatges, l'existència de mètodes per falsejar possibles exàmens biomètrics, la violabilitat de qualsevol sistema de seguretat per evitar l'accés a les dades emmagatzemades, etc... Per a ells ni la identificació nominal del vot, ni la confidencialitat, ni la fiabilitat dels resultats podran ser mai garantides amb cap mètode electrònic.
- Evidentment, cal subratllar que aquests perfils són **models teòrics**: la majoria dels participants presenten característiques predominants d'un dels models, però també la majoria comparteix elements, opinions i actituds que pertanyen a un altre.

Actituds polítiques*1. Utilitat del vot i participació electoral*

- El discurs dominant és el políticament correcte i tothom afirma que cal participar electoralment. Això no obstant, al llarg del debat generat per les dinàmiques de grup s'observa que hi ha participants políticament menys interessats i sensibilitzats que reconeixeran no haver anat a les urnes en un moment o altre – cal recordar que aquesta ha estat una variable de segmentació per a seleccionar part dels assistents i que s'ha forçat un poc la participació d'aquest perfil, ja que essent políticament menys actiu també és més difícil de motivar en un projecte com el present. En aquest sentit cal ser conscient que les actituds expressades en aquest apartat seran, amb tota probabilitat, més positives i/o denses que la mitjana poblacional –.
- Per a tots els participants en general **és útil votar**, encara que hauria de servir per força més del que realment serveix, doncs es comparteix la idea que, realment, no hi ha diferències importants de contingut entre les principals formacions que aspiren al poder i que, finalment, fan coses relativament semblants. Un dels raonaments amb major acceptació és la manca de llibertat d'acció dels governs, que estan supeditats a interessos i dinàmiques de caire econòmic i internacional.
 - A més a més, s'escolta poc a l'electorat i, salvant els períodes pròpiament electorals, les élits polítiques actuen per lògiques pròpies no sempre coincidents amb l'opinió pública. En definitiva *"se suposa que amb el vot es poden canviar coses, però a l'hora de la veritat..."*. De totes maneres, és, si més no, un bon **sistema de "control del poder"** per part dels ciutadans.
 - Així, el vot s'entén sovint com la única manera que té el poble per a expressar-se i, sobretot, per a poder queixar-se del sistema democràtic actual, si bé els motius esgrimits per a la participació electoral són més diversos i van des de l'obligació moral, *"és un deure"*, passant per exercir *"un dret"*, fins a percebre's, tan sols, com un plebiscit al govern de torn.
- Per altra banda sorgeix la **demanda**, a voltes exigència, de fomentar i fer efectiva una **major participació** en el sistema polític per part de la **ciutadania** subratllant, sobretot, la necessitat que l'electorat es pugui expressar més sovint. En aquest punt repetidament es fa referència a l'exemple de les manifestacions contra la guerra de l'Iraq; "la gent s'expressa clara i rotundament i el govern espanyol en fa cas omis".
 - S'assenyala així la voluntat que es realitzin, per exemple, **referèndums** per a les qüestions més importants; si bé hi ha disparitat d'opinions sobre la naturalesa de les consultes populars, ja que si per uns els *plebiscits* haurien de ser de caràcter vinculant, per a uns altres tan sols haurien de ser consultius.

- No hi ha els coneixements tècnics necessaris per a fer propostes concretes, però pràcticament tothom coincideix en sentir un cert allunyament de la política, que cal superar mitjançant una major implicació-participació popular en les decisions de l'Administració.

"Actualment només podem participar en les decisions del nostre país un cop cada quatre anys..."

- També dins aquest capítol de la participació, malgrat que es detecta un fort desconeixement general sobre el funcionament del vot en blanc, els més "*experts*" coincideixen força en reclamar-ne canvis per fer-lo veritablement útil com a forma de protesta activa. Caldria buscar la fórmula de poder expressar el descontentament democràticament, votant, i per això, potser, s'haurien de deixar tants escons vuits com representants li corresponguessin a la quantitat de vots en blanc emesos.

2. Partits i polítics

- Parlant de la pròpia **classe política**, la majoria dels membres del grup creuen que hi ha polítics que ho són per **vocació** (els que mantenen la ideologia) i altres per **ambició** , però que un cop són al poder, tots fan el que volen, sense escoltar el que demana el poble.
 - Alguns dels participants també destaquen la gran **tasca** que fan els polítics. Creuen que són gent més ben preparada que la resta, i que no és just que la societat en general els critiqui tant

“Tothom és bon alcalde fins que li toca ser-ho”.
 - Un altre fet a reivindicar segons ells és la **independència** que haurien de tenir **els candidats dins el partit**, encara que no tots hi estan d’acord, ja que altres creuen que a priori se saben les idees de cada partit i com reaccionen davant cadascun dels temes, i això hauria de ser suficient.
- Davant la **importància** que s’atorga a la **persona** o al **partit** quan es vota, es formen **tres grups** amb una opinió ben diferenciada: uns creuen que normalment **influeix més el partit o la ideologia** que la persona en sí; per a altres, però, és la **persona**, i en concret el seu **carisma**, els que determinen majoritàriament els vots; finalment, un tercer grup creu que actualment es vota per **igual a les persones i a les ideologies**.
- Inicialment, davant la idea **d’obligar a limitar els mandats**, surten novament tres postures diferents: per a alguns hauria de ser una **limitació tant de candidat com de partit**; per a altres, amb una **limitació de mandats** a nivell personal seria suficient. La tercera postura manifesta el fet que ha de ser el **poble**, en el moment just de les eleccions, el que ha de decidir si el candidat pot o no seguir exercint les seves funcions, votant-lo o no, sense que s’hagi de venir imposat.
- Alguns dels membres del grup aposten per les eleccions mitjançant les **l·listes obertes**, i ben aviat sorgeixen **dos grups** diferents enfront aquest tema.
 - Per al primer grup, el sistema de l·listes obertes seria la **postura més democràtica**, i s’evitaria tant el fet d’haver de votar un partit o un líder i no les persones que realment volem que ens representin, com que els partits majoritaris sempre fossin els mateixos.
 - Cal dir que sorgeixen ben aviat els **inconvenients d’aquest sistema**: els equips de govern mai arribarien a enteses, i es crearien grans guerres internes: sembla doncs que el **sistema de partits**, a priori, si no és el més “democràtic” si és el **més “funcional”**.

- Els defensors de la segona postura no estan gens d'acord amb les llistes obertes. Creuen que a l'hora de votar la gent s'hauria de **fixar més en les idees que en les persones**, i, per tant, dins un mateix partit no hauria d'importar qui són els escollits per formar un govern.
- Més enllà dels debats sobre aspectes concrets sobre el sistema de partits i d'elecció i per sobre de tòpics i espais comuns, és denota en les converses un sentiment de distància respecte la classe política. Els polítics poden merèixer més o menys respecte, però és evident que la seva primera (que a vegades s'entén com a única) prioritat és l'accés al poder. En aquest camí els cal cercar la confiança de l'electorat, però quan l'han obtinguda, actuen com si disposessin d'un crèdit sobre el qual només hauran de passar comptes quatre anys més tard.
- La competència interpartidista acaba esdevenint pràcticament la única protagonista de l'actualitat i les formacions polítiques semblen incapaces de superar aquesta lògica.

3. Els Mitjans de comunicació

- La majoria dels components del grup diu informar-se de política, principalment, a través de la televisió i els diaris. Creuen que hi ha suficient informació política als mitjans (almenys per qui hi estigui interessat), però aquesta hauria de ser més clara, concisa i sobretot, objectiva.
- Tots coincideixen en denunciar la **manipulació** a la que estan sotmesos els **mitjans de comunicació** per part de la classe política, reduint la informació política a les baralles interpersonals o entre partits, davant el que realment és important, com ara un augment de la política social o mesures dràstiques per tallar l'especulació del sòl, per exemple. A més, la informació que donen els mass media sempre està esbiaxada per tal de defensar els interessos econòmics o de partit que hi ha al darrere de tot mitjà.
- Més que no pas un quart poder crític amb els altres tres, els mitjans de comunicació són entesos com **cadena de transmissió de grups d'interès**.

Els actuals sistemes de vot (col·legis electorals i per correu postal)

- Tots els participants creuen que el **sistema de vot** tradicional – **presencial als col·legis electorals mitjançant butlleta de paper** – és **fàcil, útil i fiable**. Les paperetes són fàcilment identificables i només cal posar-les dins d'un sobre i dipositar-la a la urna; no és necessari cap coneixement tècnic previ específic. La fiabilitat es garanteix amb la presència, en les meses electorals, de president, vocals i interventors (“... *es controlen els uns als altres...*”), així com l'existència física de les pròpies butlletes que poden ser comptades i recomptades tantes vegades com sigui necessari. I, finalment, ha demostrat ser empíricament un sistema útil i eficaç, sense polèmiques importants en l'experiència adquirida.
 - A més a més és **prou ràpid** i en molt poques hores es coneixen els resultats. És un **acte festiu**, participatiu i/o reivindicatiu fins al punt que sovint es subratlla la *litúrgia* pròpia d'anar a votar: la celebració dels comicis “*és la festa cívica de la democràcia*”, en la qual també l'interacció humana és un factor significatiu.

Taula5: Avantatges i inconvenients del vot tradicional (butlleta)

Avantatges	Inconvenients
Fàcil Útil Fiable Participatiu Prou ràpid	Desplaçament (qui problemes mobilitat) Poc confidencial (en poblacions petites)

- El sistema per votar utilitzat actualment és doncs, per a la majoria, un mètode fàcil i a l'abast de tothom que no genera dubtes i els petits inconvenients que pot tenir són menors i ja tenen solució.
 - Potser no és còmode pels ciutadans que han de fer un desplaçament relativament llarg per exercir el seu dret a vot, però aquests són pocs ja que hi ha prou col·legis electorals per a que gairebé sempre n'hi hagi un a prop del lloc de residència, o bé pot esdevenir un *handicap* per a qui té problemes de mobilitat. Aquest darrer cas és més freqüent, però principalment es pensa en la gent gran amb problemes de salut importants i sembla que es descarta a la majoria com a votants potencials.
 - De totes maneres, i en resposta a aquest últim punt, ja existeix el vot per correu per procurar solventar els possibles impediments temporals o de distàncies.

- No és una queixa majoritària però hi ha qui esmenta mancances de confidencialitat del vot, especialment en les poblacions petites on *"tothom sap de quin color es cadascú"*: les cabines dels col·legis són precàries i insuficients i abans s'ha d'agafar la butlleta d'una taula a la vista de tothom i si s'opta per preparar el vot des de casa (a partir de les butlletes enviades postalment per les formacions amb representació parlamentària) el més normal és que els membres de la llar coneguin l'elecció.
 - Aquest darrer factor, sobre el qual es pronuncien forces participants, evidencia que l'acte d'anar a votar a un col·legi electoral proporciona, segons en quines circumstàncies, justament un element de confidencialitat individual respecte els més propers (família).
- En referència al **vot per correu**, la gran majoria dels participants hi té també **prou confiança**. Molt pocs confessen conèixer prou bé com funciona i només algun dels participants ha votat algun cop per aquest mètode, però no suposa un problema a ningú. Si bé no es considera un sistema massa còmode, especialment quan s'exposen alguns dels seus possibles inconvenients, com el d'haver d'anar dos cops a Correus o el d'haver de votar alguns dies abans del final de campanya, sembla que s'entén efectivament com un servei útil i a voltes inclús necessari, en determinades situacions, per a garantir el dret a vot.
- De totes maneres el vot per correu postal també s'entén com complement esporàdic i extraordinari, amb poc pes en els resultats finals, per la qual cosa els seus possibles defectes resten en darrer terme força diluïts.
- Així doncs, **el sistema de vot actual** sembla a la immensa majoria un **mètode clar i entenedor, a l'abast de tothom i que dóna confiança**, per la qual cosa no es qüestiona, ni es percep **cap necessitat de plantejar canvis**. Aquest serà el primer escull per poder-se convèncer de la bondat d'implementar un sistema electrònic, ja que en la comparativa no es detectarà cap millora substancial.

El vot electrònic

- Per tal d'introduir i facilitar el posterior debat sobre els possibles mètodes electrònics de vot es va realitzar un exercici que consistia en valorar en una escala 0-10, on 0 significava molt malament i 10 molt bé, els diferents atributs que podrien descriure la bondat de qualsevol sistema. Es començava avaluant el vot tradicional, amb butlleta de paper al col·legi electoral, i es continuava pel vot per internet, el vot mitjançant serveis de veu de telefonia, també mitjançant serveis de text (SMS), així com el vot mitjançant màquines electròniques, un altre cop als col·legis electorals. Així era possible, per una banda, observar els punts forts o febles de cada mètode per separat (lectura vertical) i, per l'altra, també fer una comparativa de tots ells i destacar possibles avantatges i desavantatges de les noves propostes (lectura horitzontal).

Taula 6: Valoració *comparativa* dels diferents *sistemes de vot* (mitjanes escala de 0-10)

	Vot Tradicional	Vot per Internet	Vot per telèfon	Màquines electròniques de vot	Vot per SMS
Privacitat	8,9	6,6	4,2	6,0	4,6
Comoditat	6,9	8,0	7,9	6,0	8,0
Estalvi	6,7	6,6	5,9	6,7	6,6
Seguretat	9,2	5,8	3,9	6,3	4,1
Facilitat	8,7	6,3	7,0	6,3	6,0
Precisió	8,8	8,3	5,9	7,5	6,1
Universalitat	8,5	5,8	6,7	6,6	5,0
Mitjana global	8,2	6,8	5,9	6,5	5,8
Base	32	28	31	30	27

- Dels resultats de l'exercici ja es desprèn que el sistema de **vot tradicional** que s'ha usat fins al moment és el **més apreciat**; rep una valoració mitjana global de 8,2, molt per sobre les mitjanes del vot per internet o a través de màquines als col·legis que, amb un 6,8 i 6,5 respectivament, són en un segon nivell. En darrer terme se situen els sistemes basats en la telefonia, ja sigui per veu o dades (text), que són en alguns punts fonamentals clarament rebutjats i reben poc suport.
 - Tan sols la *comoditat* i l'*estalvi* de temps i diners serien els elements més fluixos del *paper*, però inclús en aquest darrer punt no s'observa una millora significativa amb l'implementació del vot electrònic. La **única avantatge** competitiva dels **sistemes telemàtics** seria, finalment, la **comoditat** de no haver-se de desplaçar per fer efectiu el vot.

- Mentrestant, si bé no seria millor que amb el procés actual, s'accepta que tan via internet com a través de màquines de vot als col·legis es podria garantir una **alta precisió en el recompte de resultats**. No és així en el cas d'utilitzar el telèfon, doncs es desconfia força més de la capacitat d'aquest sistema per evitar o corregir possibles errors.
- Malgrat que es suggeriran tots els aspectes que es consideren importants en la percepció positiva-negativa de qualsevol sistema de vot electrònic (privacitat, comoditat, estalvi, seguretat, facilitat, precisió i universalitat) els participants en les dinàmiques de grup prioritzen clarament tres sobre la resta, que queden força discrets en els debats, tal com si no fossin grans preocupacions. **Allò que més atenció desperta és: u, la garantia de la identificació nominal del votant; dos, la confidencialitat del sentit del vot; i tres, la violabilitat dels resultats.**
- Sembla que només la intervenció personal (humana) com a mesura per a garantir la identitat del votant convenç plenament. La resta de propostes, més o menys sofisticades, desperten algunes desconfiances: com es pot assegurar telemàticament que algú no vota dues vegades? O que algú vota en nom d'algú altre, ja sigui amb o sense consentiment?
- Una altra qüestió és si es pot garantir, sense marge al dubte, la confidencialitat del vot emès. És *vox pública* que les TIC han evolucionat de tal manera que és relativament senzill per als experts, rastrejar l'origen de trucades, correus electrònics, etc. Si per una banda ha de quedar constància del vot i de qui ha votat, per l'altra, com es pot evitar que algú faci el camí invers i pugui tornar al punt de partida tot identificant el contingut del vot i la identitat del votant? I si més no, ningú pot negar que les noves tecnologies han simplificat tan enormement la gestió de la informació que no es fa difícil pensar que hi hauria sistemes que podrien *controlar* tot el sistema.
- Altrament, encara quedaria superar una creença ja molt arrelada que és la inexistència d'un sistema de seguretat electrònic infalible: *"si entren a Microsoft"... "i a la Nasa i al govern i a on vulguin"*. Si no es pot garantir la inviolabilitat de la *urna* electrònica com es pot garantir que els resultats projectats es corresponen amb l'expressió real de l'electorat? Hi ha tant en joc que hi ha el convenciment absolut que si es poden manipular les dades així es farà.
- En tots tres casos es van presentar possibles solucions tecnològiques que procuraven ser convincents, però cap d'elles va semblar satisfer del tot les exigències prèvies.
- En el primer apartat es va suggerir l'ús de *PINs* o altres numeracions personals a les quals afegir a les identificacions tradicionals o l'ús de sistemes biomètrics, entre d'altres possibilitats. Aquest darrer element, probablement, per desconeixement va agradar un poc més, tot i que els més "experts" també en denunciaven les imperfeccions.

- En el segon punt es va intentar explicar com un sistema electrònic podia imitar el vot *ensobrat*, separant la confirmació de l'emissió del vot del contingut del mateix. Per a molts no era un esquema senzill d'entendre – encara que cal no descartar, contràriament, la incapacitat del moderador dels grups per fer-se entendre correctament –. En definitiva tampoc aquestes explicacions van superar les reticències de la gran majoria.
- Respecte a la tercera gran incògnita, després de comprovar la impossibilitat de convèncer als assistents de la bondat dels possibles sistemes de seguretat electrònics automatitzats, es va suggerir la participació d'interventors, tant de partits com independents, que mitjançant eines informàtiques poguessin supervisar tot el procés. Es tractava d'una proposta que es basés en l'equilibri de controls, però ni així es vencien les resistències.
- En darrer terme i tal i com ja s'ha apuntat anteriorment hi ha un aspecte fonamental que, si bé poques persones explicitaven, gairebé tothom tenia present d'una manera o altra: la confiança i seguretat que proporciona un **suport material** com el paper, al qual sempre es pot tornar a recórrer en cas de dubtes o problemes. En canvi els sistemes exclusivament informatitzats comencen i acaben en xifres, dades i dígit, sense un suport empíric que en pugui confirmar la validesa.
- Més enllà de la malfiança associada a les noves tecnologies hi ha també un element de confiança o desconfiança en el sistema polític en general. Davant el cas que hi hagués una declaració oficial i plena de solemnitat sobre la bondat del vot electrònic, amb un suport institucional unànime, hi ha qui faria encara que fos un acte de fe i hi ha qui no es creuria bona part del discurs.
 - En aquest sentit és clar que caldrà una tasca informativa i de sensibilització intensa i llarga per anar generant, a poc a poc, un clima d'opinió més favorable, malgrat que l'èxit dependrà força més de l'evolució de la imatge genèrica de les noves tecnologies que no pas de discursos institucionals.
- Evidentment tot no és negatiu i salvant la important clivella de capacitats tecnològiques, que es creu només una qüestió de temps, el vot electrònic és per qui el pugui utilitzar precís, còmode, econòmic i fàcil i més endavant el seu accés serà universal.
 - Així mateix, tampoc ningú no ha mencionat espontàniament la probabilitat que el sistema es pogués col·lapsar, per la qual cosa cal entendre que a priori o no es percep com un problema complicat o es té prou confiança amb els dissenyadors, administradors o responsables del sistema.

- Definitivament **són pocs els qui es proclamen propensos a utilitzar personalment un sistema electrònic de vot**, però també són pocs els qui ho rebutgen frontalment com a **element complementari**. La gran majoria afirma preferir votar presencialment, però accepta que s'introdueixin sistemes telemàtics com a extra o substitució del vot per correu.
 - Podria semblar que en molts casos es produeixi una contradicció entre la denúncia, a vegades vehement i tot, dels perills del vot electrònic i la conformitat en la seva implementació, encara que sigui per als altres. El fet és que es pensa com si la seva aplicació pogués quedar molt restringida, talment com el vot per correu actual, minimitzant així possibles desviacions. Si es fa notar que simplement permetent-se hi ha la possibilitat que prengui grans magnituds, tornen a sorgir els frens.
 - És clar que per tal de motivar l'electorat a canviar caldrà un procés normalitzador, que podria passar per ampliar força més les proves pilot (relativament poc notòries entre els participants) i anar implementant paulatinament sistemes mixtos que ara serien més acceptats (lectors òptics de butlletes en suport paper als col·legis electorals). Només així, mitjançant l'experiència exitosa i sense conflictes sembla que podria prendre força la idoneïtat del canvi alhora que es facilitaria la transició del paper al dígit.
- Si bé, tal i com ja s'ha observat, gran part dels avantatges i inconvenients assenyalats fan referència a aspectes comuns a qualsevol sistema electrònic, a continuació s'exposen alguns comentaris específics als diferents instruments suggerits.

1. Vot per missatges de text

- La votació per missatges de text a través del telèfon mòbil no agrada gens per diferents raons: no és un sistema universal i pot esdevenir complicat si s'introdueixen mecanismes de control ("*la meva iaia no sabia fer-ho*"), però sobretot desvirtuaria totalment el sentit cerimoniós i perdria la serietat pròpia d'un esdeveniment tan important com són els comicis electorals.

"...sonaria massa a nominacions de Gran Hermano"

- A més a més, el frau i la manipulació semblen a priori relativament fàcils: algú es pot fer passar per una altra persona i votar més d'un cop o usurpar el vot d'algú que sap que no votaria, entre d'altres situacions; al mateix temps que no està prou clar on *arriben* o *dipositen* els vots i com es confirma el bon funcionament del procés.
- Contràriament, sembla ser un mètode bastant privat, i, per sobre de tot, molt còmode. De totes maneres ningú assenyalava la més mínima propensió a utilitzar-lo com a mecanisme de vot.

2. *Vot telefònic (veu o tons)*

- A ningú li sembla tampoc un bon mètode el vot per telèfon: és impersonal, no té garanties de seguretat, i en general, *"sembla poc de fiar"*.
 - Com en el cas anterior tampoc queda assegurat l'anonimat (*"Els telèfons queden marcats...!"*), és susceptible de ser usurpat, no se sap com es podrien reclamar possibles errors i és fàcil que algú es faci passar per una altra persona. De la mateixa manera que té poca litúrgia, i no està clar quins sistemes de confirmació de vot es podrien utilitzar sense violar l'anonimat. Si per contra es procura millorar el sistema aquest pot esdevenir extremadament complicat i causa de molts errors. És clar que el poder i alhora simplicitat de la imatge és un factor molt apreciat.
 - Els avantatges són els mateixos que en els missatges de text: còmode i privat. Però com en el primer sistema no hi ha cap predisposició a usar-lo.

3. *Vot per internet*

- El vot per internet no té massa millor acollida. Sembla un mètode adequat per a sondeigs i enquestes, però no per a votacions vinculants. A la impersonalitat i poc anonimat s'afegeix aquí la por a hackers i la possibilitat de poder manipular els resultats, fins i tot des del propi Estat, que seria qui, a priori, hauria de garantir la inviolabilitat d'aquest sistema.

"Si es poden comprar productes prohibits per internet, què no es faria amb els resultats electorals?"

- A més, la xarxa no és un sistema infal·libre: ni que hi hagués un informàtic de cada partit controlant el procés, no es podria garantir que no es produïssin errors i col·lapses (intencionats o del propi sistema), i no és un sistema que, actualment, estigui a l'abast de tothom.
- El vot per internet, doncs, només seria acceptat amb sistemes de seguretat bimomètrics (com la identificació per empremtes digitals), o qualsevol altre mètode que pugui garantir la unipersonalitat del vot. De totes maneres, creuen que per a la gent gran votar seria més complicat que a l'actualitat. Es podria acceptar com a sistema electoral complementari a l'actual (com el vot per correu), però mai com a mètode únic substitutori del vot tradicional.

4. Màquines electròniques de vot

- Sembla que té més acceptació per una part dels participants la utilització de màquines en els col·legis electorals, sobretot perquè és el més semblant al sistema actual.
 - En aquest cas es pot mantenir l'ambient festiu del dia de les eleccions, els resultats es podrien saber un cop es tanquessin els col·legis electorals (recompte instantani), l'anonimat sembla garantit... però no agrada el fet que continui sense quedar constància física dels vots, es podrien produir més vots nuls per errors, i, a més "*Una cosa que es fa cada 4 anys ja està bé així*": no es veuen avantatges diferencials que justifiquin el canvi; no aporta beneficis als votants, tan sols als responsables del recompte i tampoc prou significatius donada la bona velocitat amb la qual s'obtenen els resultats ja en l'actualitat.
 - A més a més, tampoc es pot assegurar la seva fiabilitat, essent un exemple les darreres eleccions als EEUU on es reconeixen posen en dubte alguns resultats. Haurien de ser màquines molt sofisticades que evitessin al màxim els possibles errors, encara que, un cop més, això incrementaria excessivament la dificultat d'ús.
 - Paral·lelament, un altre handicap seria la dificultat per garantir el servei tècnic suficient per al perfecte funcionament i es genera el dubte sobre què passaria si s'espatllessin unes quantes màquines, cosa que es creu força probable.

5. Conclusions i recomanacions

Conclusions i recomanacions

Els punts que es desenvolupen a continuació són el resultat d'interpretar els debats, més enllà dels aspectes més o menys explicitats. És un resum de "llegir entre línies" el substrat que consisteix el suport de les principals línies discursives i un intent per esbossar l'imaginari col·lectiu. Malgrat aquesta tasca interpretativa s'ha procurat, tant com ha estat possible, evitar afegir res que no hagi estat expressat, d'una forma o altra, pels participants i només es destaquen els elements més comuns i generals.

Així mateix, cal subratllar a priori el fet que s'està testant un projecte desconegut, per la qual cosa es demana als participants un esforç projectiu, sense l'experiència i coneixements necessaris per realitzar-ne una avaluació fonamentada. Això vol dir que els resultats obtinguts han d'entendre's com amenaces i/o oportunitats de futur, basades en actituds de present i, endemés, sobre un sector tant nou i alhora canviant com és el de les TIC. Les opinions respecte les noves tecnologies encara no estan solidificades i, això no obstant, aquestes són la base del suport o rebuig a la implementació del vot electrònic.

- La primera conclusió a la qual s'arriba després de les dinàmiques de grup realitzades és que no es percep cap necessitat de promoure el vot electrònic: el sistema actual funciona, agrada i sobretot genera confiança; altrament, el canvi a un sistema electrònic comporta molts dubtes, sense que la seva aposta aporti un valor afegit suficient. En aquest sentit, **caldrà explicar clarament quins són els avantatges del vot electrònic** respecte al vot per butlleta de paper en col·legis electorals.
 - Tan la comoditat pel votant com la velocitat i precisió en el recompte, que són assenyalades com les millors potencialitats dels mètodes electrònics, no són percebuts com a defectes significatius del sistema actual i per tant no són arguments suficients. Això no obstant, malgrat no ser una prioritat ciutadana, l'electorat analitzat sembla acceptar, amb certa resignació, que més aviat o més tard aquesta opció informatitzada s'imposarà.
- Per altra banda, un cop s'exposi el perquè del canvi, serà necessari respondre a les principals pors que es resumeixen en la sospita de dos elements fonamentals: u, la manca d'un suport físic com a fàcil comprovant accessible a qualsevol; i dos, la sofisticació d'aquest tipus d'eina, la qual és, finalment, només accessible a uns pocs experts. En definitiva **espanta la pèrdua de control per part del ciutadà**.
 - Sense controls i contracontrols d'"independents" el sistema pot dependre massa de les "parts interessades", les quals, justament per l'immens potencial en la gestió de la informació que permeten les TIC, en podrien abusar; especialment, identificant nominalment electors, amb totes les seves possibles conseqüències, o manipulant els resultats finals.

- Com més capacitats tecnològiques té l'electorat menys garanties de control atorga a qualsevol sistema automàtic, per la qual sembla que, **més enllà dels procediments de seguretat electrònics, caldrà** donar especial èmfasi en l'existència d'**altres estaments de control**, que, a més a més, puguin acreditar independència, essent percebuts com a autèntiques auditories ciutadanes, talment com fan avui els interventors.
 - Hi ha suficient confiança en el bon funcionament tècnic del sistema, no es detecten greus problemes metodològics, sobretot d'estabilitat o precisió, ans es desconfia fortament en la possibilitat d'abusar del seu potencial.
- De fet, sembla evident que la millor manera d'animar a l'ús d'un nou sistema de vot és implementar-lo **per fases**, essent les **primeres** tan **reconeixibles** com sigui possible; és a dir, semblants al procediment actual. D'aquesta manera no només es facilitaria la transició a sistemes telemàtics més complexos, sinó que sobretot es dotaria al projecte d'una **necessària praxis**. El factor més eficaç per implementar un sistema electrònic de vot és, sense dubtes, una **exemplificació exitosa**, sense conflictes (sense polèmica política, més que no pas tècnica).
- Si bé podria no ser suficientment usat per fer-ne avaluacions, d'entrada qualsevol sistema electrònic seria més ben rebut si només fos un sistema voluntari i complementari o, anant un pas més enllà, substituís el vot per correu. En el present treball s'ha pogut comprovar com la magnitud té força importància i els frens són menors si el sistema de vot electrònic no és percebut com a quantitativament determinant.
- Per altra banda no s'ha de menysprear gens la **importància de la litúrgia** del procés electoral, sobretot perquè, entre d'altres coses, atorga rellevància i legitimitat a l'acte i posa al centre de tot al ciutadà. La ordinàrització o inclús la dispersió-individualització del sistema de vot podria diluir un **sentiment de comunitat**, d'**acte col·lectiu**, carregat de significació social i política. El **vot** és entès com un **dret**, però també com un **deure** i com a tal és un acte de **responsabilitat** envers els altres, **seriós i solemne**.
- En aquest punt, per exemple, s'emmarca el rebuig als formats de vot per telèfon que, si bé poden ser còmodes, tenen com a principal defecte que són percebuts com a frívols, sobretot tenint en compte els usos actuals més habituals. És clar que per continuar dotant d'autoritat el sistema de vot aquest s'ha de dotar d'un **protocol públic propi i extraordinari**.
- Si bé és un aspecte realment menys important tampoc es pot oblidar el poder imatge. Si, com s'ha vist, la privacitat, seguretat i precisió del vot electrònic depenen de la confiança en les mesures de control extra-tecnològiques, la facilitat, comoditat i universalitat semblen estar fortament associades al factor visual. Un element a tenir en compte serà, doncs, la interfície del vot electrònic en qualsevol dels seus possibles suports.

- Finalment, les reserves que desperta el vot electrònic no són atribuïbles directament al sistema electoral, ans són reticències genèriques a tot sistema digital, per la qual cosa l'**èxit** de la seva implementació no està tan **relacionat** a campanyes publicitàries pròpies, sinó a la **millora de la confiança en les noves tecnologies en general**. En aquest sentit, atenent a la creixent normalització de les relacions electròniques, cal ser optimista respecte el futur, malgrat que els forts gaps socials existents continuaran representant un handicap important.
- Sembla **pràcticament impossible incorporar com a e-votants**, a curt termini, a les persones **majors de 50 o 55 anys**, l'absoluta majoria dels quals s'autoexclou de les noves TIC, especialment si coincideix amb un nivell de formació baix i/o baixos ingressos. Exceptuant alguns pocs amb esperit "aventurer" i uns quants altres pocs que s'atrevirien amb ajuda, la resta no mostra cap predisposició. Això vol dir o que bé s'hi veuen obligats a contrarcor o bé es mantindran fidels al sistema de vot tradicional – cal recordar que són forces els qui no utilitzen conscientment cap utensili informatitzat, tot just una part els serveis de telefonia mòbil de veu (ni targetes de crèdit o dèbit, ni caixers automàtics, molt menys ordinadors i internet) –. Aquest és potser el segment de l'electorat més complicat i pot endarrerir, generacionalment, la generalització del vot electrònic.
- Altres **estrats més joves** que actualment presenten alguns frens importants, també a causa de la **manca de coneixement i ús**, haurien de ser, això no obstant, **menys difícils** de convèncer, per bé que necessiten una major familiarització amb els sistemes telemàtics per no sentir-s'hi incòmodes. El vot electrònic en col·legis electorals no els hauria de suposar cap inconvenient i internet tampoc, sempre i quan la interfície en sentit general (hardware inclòs) no espanti per sofisticat o complex.
- Si el primer grup no té ni voluntat ni capacitats i el segon només li manca uns pocs coneixements, el **tercer segment** de l'electorat seria el format per aquelles persones que tenen la **capacitat i experiència tecnològica suficient**. Per una banda hi ha **qui confia en l'eficàcia i l'eficiència del sistema** (en sentit genèric: social, polític, tecnològic) i és el **públic més predisposat** a exercir de forma immediata el seu e-vot; però, **paral·lelament**, hi ha qui presenta un **major esperit crític**, per la qual cosa necessita més arguments que ningú per vèncer el seu **gran escepticisme**. Aquest darrer col·lectiu és qui pot presentar major resistència activa i qui més necessita comprovar el correcte funcionament del procediment electoral que es proposa.
- Un debat a part mereixeria l'anàlisi del **vot per correu** actual, ja que si bé és un sistema fàcticament desconegut i percebut com a molt marginal, no genera excessiva desconfiança, malgrat ser un exercici de vot a distància. En molts casos no acaba d'agradar per a un mateix i es considera que és una **excepcionalitat** per a garantir el dret en situacions extraordinàries, però hi ha la fe generalitzada que funciona correctament i conté les garanties necessàries. Això no significa, això no obstant, que el vot per correu s'aprovés com a mètode principal i substitutiu, ans igual que el vot electrònic no es rebutja com a servei estrictament complementari.

gaps